

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**НАКАЗ**

29.10.2015 № 414

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 листопада 2015 р.
за № 1444/27889

Про затвердження Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків

Відповідно до [статті 42](#) Закону України "Про природно-заповідний фонд України", [статті 3](#) Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 року № 32, **НАКАЗУЮ**:

1. Затвердити [Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків](#), що додається.

2. Визнати такими, що втратили чинність, [наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 09 серпня 2000 року № 103](#) "Про затвердження нової редакції Положення про наукову діяльність заповідників та національних природних парків України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 27 серпня 2000 року за № 548/4769, та [наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 10 листопада 1998 року № 163](#) "Про затвердження Положення про організацію наукових досліджень у заповідниках і національних природних парках України", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31 грудня 1998 за № 852/3292.

3. Департаменту заповідної справи (Іваненко І.Б.) забезпечити подання цього наказу до Міністерства юстиції України на державну реєстрацію в установленому законодавством порядку.

4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

**В. о. Міністра екології
та природних ресурсів України**

С.І. Курикін

ПОГОДЖЕНО:	
Президент Національної академії аграрних наук України	Я.М. Гадзало
Тимчасово виконуючий обов'язки Керівника Державного управління справами	С.С. Борзов
Президент Національної академії наук України академік НАН України	Б.Є.Патон
Голова Державного агентства лісових ресурсів України	О.П. Ковальчук
Голова Державної регуляторної служби України	Ксенія Ляпіна
Міністр аграрної політики та продовольства України	О.М. Павленко
Міністр освіти і науки України	С. Квіт

	ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України 29.10.2015 № 414
	Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 листопада 2015 р. за № 1444/27889

ПОЛОЖЕННЯ

про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків

І. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до Законів України ["Про природно-заповідний фонд України"](#), ["Про наукову і науково-технічну діяльність"](#), ["Про рослинний світ"](#), ["Про тваринний світ"](#), ["Про Червону книгу України"](#).

2. Наукова та науково-технічна діяльність у межах територій природно-заповідного фонду (далі - ПЗФ) проводиться з метою вивчення природних процесів, забезпечення постійного спостереження за їх змінами, екологічного прогнозування, розробки наукових основ охорони, відтворення та використання природних ресурсів та найбільш цінних об'єктів, для забезпечення збереження, охорони та відтворення природних комплексів та об'єктів, особливо рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України та міжнародних Червоних списків, дослідження та збереження історико-культурних цінностей тощо.

3. Це Положення визначає основні напрями, порядок організації та здійснення наукової та науково-технічної діяльності в природних заповідниках, біосферних заповідниках і національних природних парках (далі - установи ПЗФ), взаємодії установ ПЗФ з іншими підприємствами, установами та організаціями у цій сфері, порядок створення та основні засади діяльності наукових (вчених) або науково-технічних рад установ ПЗФ.

II. Основні напрями наукової та науково-технічної діяльності установ ПЗФ

1. Основними напрямками наукової та науково-технічної діяльності установ ПЗФ є здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень функціонування екосистем в умовах заповідних режимів, які включають:

ведення Літопису природи;

організацію та здійснення систематичних спостережень (моніторингу) за станом та динамікою природних комплексів та об'єктів, екосистем та клімату;

інвентаризацію об'єктів флори та фауни, рослинних угруповань, природних середовищ (оселищ) та ландшафтного різноманіття тощо;

розроблення наукових рекомендацій (програм, планів дій) щодо збереження і відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного і тваринного світу, занесених до Червоної книги України, до регіональних переліків видів рослин і тварин, що підлягають особливій охороні, та/або до переліків видів рослин і тварин, що підлягають охороні згідно з міжнародними зобов'язаннями, відновлення порушених корінних природних комплексів, гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, запобігання проникненню чужорідних видів рослин і тварин, які загрожують екосистемам, середовищам існування або видам, контролю або усунення таких чужорідних видів;

дослідження разом з фахівцями з охорони пам'яток історії та культури історико-культурних цінностей на території установи ПЗФ для розроблення рекомендацій щодо поліпшення їх збереження;

підготовку наукових матеріалів та рекомендацій, необхідних для провадження екологічної освітньо-виховної роботи, рекреаційної та інших видів діяльності установи ПЗФ;

створення та ведення наукових фондів, баз даних, інформаційних систем;

первинний облік кадастрових відомостей щодо територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

2. Літописи природи установ ПЗФ ведуться відповідно до порядку підготовки та програми Літопису природи, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, разом із Національною академією наук України і є основною формою узагальнення результатів наукових досліджень та спостережень за станом і змінами природних комплексів та об'єктів, виконаних на їх територіях. Матеріали літописів природи використовуються для оцінки стану навколишнього природного середовища, розроблення наукових рекомендацій та заходів щодо охорони та ефективного використання природних ресурсів, видів флори та фауни, забезпечення екологічної безпеки тощо.

3. Програми (плани дій) щодо відтворення окремих видів рослин та тварин, що занесені до Червоної книги України, розробляються відповідно до [Закону України](#) "Про Червону книгу України".

III. Порядок організації та здійснення наукової та науково-технічної діяльності в установах ПЗФ, їх взаємодії з іншими установами та організаціями

1. Для здійснення наукової та науково-технічної діяльності у складі адміністрацій установ ПЗФ створюються відповідні наукові підрозділи: відділи, сектори, лабораторії тощо.

2. Наукові дослідження на території установи ПЗФ можуть здійснюватися іншими науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, науковими центрами, громадськими науковими організаціями (далі - наукові організації) в межах співпраці та виконання спільних з установою ПЗФ програм і планів науково-дослідних робіт та/або погоджених з установами ПЗФ і їх науковими (вченими) або науково-технічними радами програм і планів науково-дослідних робіт. Проведення науковими організаціями науково-дослідних робіт на території установ ПЗФ передбачає подання відповідних звітів про результати досліджень до установи ПЗФ, які включаються до літописів природи, та поточних звітів установ ПЗФ.

3. Установа ПЗФ розробляє щорічний план заходів з наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ (далі - план) у формі, визначеній у [додатку 1](#) до цього Положення, з урахуванням програми Літопису природи та питань, визначених змістом щорічного інформування з наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ, наведеним у [додатку 2](#) до цього Положення.

Зазначений план розглядається науковими (вченими) або науково-технічними радами установ ПЗФ та затверджується керівником установи ПЗФ не пізніше 25 грудня року, що передує плановому (у разі потреби протягом року до нього можуть вноситися зміни).

Установа ПЗФ у строк до 31 грудня поточного року інформує орган державної влади, до сфери управління якого належить установа ПЗФ, та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, про план шляхом розміщення на веб-сайті

установи ПЗФ або органів державної влади, до сфери управління яких належить установа ПЗФ, подання інформації в паперовому вигляді або шляхом включення відповідної інформації до інших форм планування відповідно до вимог чинного законодавства.

4. До виконання планів заходів з наукової діяльності можуть залучатися працівники наукових підрозділів, служби державної охорони природно-заповідного фонду, природоохоронних науково-дослідних відділень установи ПЗФ або працівники інших установ, організацій та підприємств за їх згодою.

5. Робочими науковими матеріалами працівників наукових підрозділів установ ПЗФ є: польові щоденники, книги камеральної обробки даних або їх електронні аналоги (бази даних), картки обліку на постійних пробних площах, картки спостережень, карти, розроблені із застосуванням геоінформаційних технологій (ГІС-карти), та картосхеми поширення видів рослин і тварин тощо.

6. Установа ПЗФ щороку готує аналітичний звіт про виконання плану заходів з наукової та науково-технічної діяльності відповідно до змісту, визначеного у [додатку 2](#) до цього Положення. Копії зазначеного звіту подаються до органу державної влади, до сфери управління якого належить установа ПЗФ, та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, у строк до 15 січня року, наступного за звітним, або відповідна інформація включається до інших форм звітування відповідно до вимог чинного законодавства; том Літопису природи подається у строк до 15 травня року, наступного за звітним. Найбільш цікава інформація про виконання заходів з наукової та науково-технічної діяльності розміщується на веб-сайтах установ ПЗФ або на офіційних веб-сайтах органів державної влади, до сфери управління яких вони належать.

7. В установах ПЗФ формуються наукові, бібліотечні, архівні та музейні фонди, порядок зберігання та використання яких здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства.

8. Установи ПЗФ мають право виконувати або брати участь у виконанні науково-дослідних робіт на замовлення органів державної влади, установ Національної академії наук України, наукових кураторів, інших підприємств, установ і організацій, разом з якими можуть створювати спільні навчально-науково-виробничі комплекси.

9. На територіях заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ та інших територіях і об'єктах природно-заповідного фонду, де не створені спеціальні наукові підрозділи, відповідні дослідження можуть організовуватися установами ПЗФ, розташованими у цих регіонах.

IV. Наукові (вчені) та науково-технічні ради установ ПЗФ

1. Наукові (вчені) або науково-технічні ради установ ПЗФ (далі - Рада) створюються для вирішення наукових проблем установ ПЗФ. Рада є колегіальним дорадчим органом.

2. До складу Ради можуть включатися керівники та працівники підрозділів установ ПЗФ, наукових та освітніх установ, органів державної влади, представники органів місцевого самоврядування, земле- та природокористувачів, громадськості за їх згодою. Головою Ради є керівник установи ПЗФ або його заступник. Голова Ради призначає двох

заступників та секретаря Ради. Перший заступник представляє установу ПЗФ, другий - наукового куратора. Обов'язки голови в разі відсутності керівника установи ПЗФ виконує один із його заступників. Склад та положення про Раду затверджуються органом, до сфери управління якого належить установа ПЗФ.

3. Для попереднього розгляду та підготовки проектів рішень при Раді установи ПЗФ можуть створюватися постійні або тимчасові комісії, персональний склад яких затверджується Радою. Для оперативного реагування Рада може створювати бюро, склад і порядок діяльності якого визначається у положенні про Раду. Про всі прийняті рішення бюро Ради в обов'язковому порядку повідомляється на черговому засіданні Ради.

4. Рада має право розглядати:

науковий профіль, стан та перспективні напрями наукової діяльності установи ПЗФ;

програми, теми, плани і звіти з наукової діяльності установи ПЗФ, плани та звіти наукових співробітників;

програми та плани заходів із здійснення відновлювальних робіт на територіях з порушеними природними комплексами, особливо з відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рідкісних та зникаючих оселищ і рослинних угруповань, видів рослин та тварин, історико-культурних цінностей, боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин тощо;

ефективність методів охорони території установи ПЗФ, пропозиції про вдосконалення засобів її охорони;

наукові доповіді та практичні рекомендації з питань заповідної справи;

науково-дослідні роботи, які виконуються на території установи ПЗФ;

ефективність методик та методів здійснення наукових досліджень та практичних заходів;

обґрунтовальні матеріали щодо проектів організації територій установ ПЗФ, їх лісовпорядкування та землеустрою, проектів лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

питання співробітництва з питань заповідної справи, у тому числі міжнародного;

проекти планів матеріально-технічного та фінансового забезпечення наукових досліджень;

питання видання наукових праць, матеріалів семінарів, круглих столів, конференцій тощо;

питання підготовки і підвищення кваліфікації наукових кадрів, направлення в аспірантуру, підготовки дисертацій;

питання обрання чи зміни наукового куратора установи ПЗФ;

результати атестації наукових працівників;

клопотання про присвоєння працівникам почесних звань та нагород.

5. Науковим куратором установи ПЗФ може бути науково-дослідна установа чи вищий навчальний заклад, що знаходяться в регіоні розташування установи ПЗФ, або ті з них, які є близькими за науковим профілем і мають значний досвід та традиції проведення досліджень на територіях цієї установи ПЗФ. Питання взаємодії установи ПЗФ і наукового куратора встановлюються відповідно до вимог чинного законодавства.

6. Рада або бюро Ради в разі нагальної потреби приймає рішення щодо проведення на території установи ПЗФ заходів, спрямованих на охорону природних комплексів, ліквідацію наслідків аварій, стихійного лиха, що не передбачені проектом організації її території.

7. Щороку Рада готує план засідань Ради, який затверджується головою Ради. Рекомендується засідання Ради проводити щокварталу, але не рідше ніж два рази на рік.

8. Рада має право приймати рішення, якщо на засіданні присутні не менш як 1/2 її складу. Рішення Ради мають прийматися відкритим голосуванням, якщо Рада не прийняла рішення про таємне голосування. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини присутніх членів Ради. При прийнятті рішення розглядаються письмові пропозиції членів Ради, які відсутні на засіданні.

9. Члени Ради запрошуюються не пізніше ніж за тиждень до дати проведення засідання. Рішення Ради оформлюється протоколом, який підписують голова або заступник голови Ради та секретар Ради, підписи скріплюються печаткою установи ПЗФ (за наявності). Витяг з протоколу завіряється секретарем Ради і скріплюється печаткою установи ПЗФ (за наявності). Рішення Ради вводяться в дію наказами установи ПЗФ. Копії рішень надаються центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, у місячний строк після проведення засідання.

Директор Департаменту заповідної справи	І.Б. Іваненко
	Додаток 1 до Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків (пункт 3 розділу III)

ФОРМА
щорічного плану заходів з наукової та науково-технічної
діяльності установи ПЗФ

№ з/п	Захід	Виконавець/ структурний підрозділ	Місцезнаходження та строк виконання

1	2	3	4
	Додаток 2 до Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків (пункт 3 розділу III)		

ЗМІСТ

щорічного інформування з наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ

1. Організація наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ.

1.1. Наявність та склад наукових підрозділів, у тому числі природоохоронних науково-дослідних відділень. Відповідальний працівник за організацію наукової діяльності установи ПЗФ.

1.2. Відомості про підвищення кваліфікації працівників наукових підрозділів шляхом участі в навчаннях, семінарах, стажуванні тощо.

2. Наукова та науково-технічна діяльність.

2.1. Відомості про виконання програми Літопису природи, основні досягнення установи ПЗФ протягом року, проблеми виконання.

2.2. Відомості про виконання установою ПЗФ наукових робіт, що не пов'язані з програмою Літопису природи для установ ПЗФ (назва теми, замовник/виконавець, стисла характеристика стану виконання робіт, отримані результати).

2.3. Відомості про виконання на території установи ПЗФ наукових робіт іншими установами/організаціями (замовник/виконавець, стислий зміст і результати досліджень).

2.4. Відомості про видання наукових робіт:

1) здано до друку монографій, збірників, посібників, методик, наукових статей, тез тощо (перелік, джерело опублікування);

2) вийшло друком публікацій (перелік публікацій);

3) відомості про працівника наукового підрозділу, який опублікував найбільшу кількість робіт (П.І.Б., посада, науковий ступінь, стаж наукової роботи);

4) дисертанти (П.І.Б., посада) і назви дисертацій (представлених до захисту, захищених, у процесі підготовки).

2.5. Відомості про розроблені природоохоронні рекомендації та рекомендації щодо збереження історико-культурних цінностей.

2.6. Інформація про проведені навчання, семінари, обмін досвідом працівників установи ПЗФ з іншими установами, підприємствами та організаціями.

2.7. Формування фондів наукових матеріалів (поповнення колекційних матеріалів, фенотек, ценотек тощо).

3. Відомості про здійснені науково-технічні заходи.

3.1. Наявність і характеристика діяльності стаціонарів, гідрометеостанцій, гідропостів, станцій фонового моніторингу тощо (у разі відсутності відмітити шляхи отримання гідрометеоданих).

3.2. Характеристика наукових полігонів, постійних пробних площ.

4. Відомості про здійснені природоохоронні заходи на території установи ПЗФ, інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду за участю працівників установи ПЗФ.

4.1. Заходи з охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів грибів, рослин та тварин, рослинних угруповань та природних середовищ (оселищ), відновлювальні заходи, заходи з боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин.

4.2. Робота в розсадниках, розплідниках, центрах відтворення та реабілітації диких тварин.

5. Інформація про діяльність наукової (вченої) або науково-технічної ради установи ПЗФ.

6. Інформація про фінансування, приладове та господарське забезпечення наукової діяльності.

7. Міжнародне співробітництво установи ПЗФ.

7.1. Відомості про працівників установи ПЗФ, що уповноважені на міжнародне співробітництво (підрозділ установи ПЗФ, найменування закінченого вищого навчального закладу, рік його закінчення, спеціальність, стаж роботи у науковій сфері та в установі ПЗФ, знання іноземних мов).

7.2. Участь установи ПЗФ у міжнародних програмах, грантах, проектах (їх назви та учасники, стан виконання, результати).

7.3. Участь установи ПЗФ у підготовці/виконанні міжнародних угод (договорів, конвенцій тощо).

7.4. Закордонні відрядження працівників установи ПЗФ (мета, країна відрядження, результат, пропозиції).

7.5. Іноземні відвідувачі на території установи ПЗФ (країна, установа/організація, мета, результат).

8. Інформація про надані платні послуги, пов'язані з науково-дослідницькою діяльністю з охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів, проведенням експертиз та лабораторних аналізів (назва послуг, отримані кошти за окремі послуги), відповідно до [Переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними](#)

[установами природно-заповідного фонду](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 року № 1913 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 02 червня 2003 року № 827).

9. Пропозиції щодо вдосконалення наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ, поліпшення охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів грибів, рослин та тварин, рослинних угруповань та природних середовищ (оселищ), відновлення порушених екосистем, боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин, використання методик та методів наукових досліджень.